

Unesco erkent garnaalvisserij te paard

TEKST: MARINO BULTINCK

Garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke opgenomen op de Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid.

Het intergouvernementele comité van Unesco dat toeziet op de uitvoering van de *Conventie betreffende de borging van het immaterieel cultureel erfgoed*, heeft de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke opgenomen op de *Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid*. Dat gebeurde op 4 december 2013 tijdens een bijeenkomst in Baku (Azerbeidzjan). Het comité was onder de indruk van de deskundig voorbereide nominatie, die ze omschreef als een model en inspiratiebron.

VOORGESCHIEDENIS VAN DE ERKENNING

Het garnaalvissen te paard staat sinds 2009 op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed (ICE). Het werd het daaropvolgende jaar door minister Schauvliege, op voordracht van de expertencommissie ICE, genomineerd als kandidaat voor inschrijving op de Representatieve lijst. Wegens het invoeren van jaarlijkse quota op mondiaal vlak en de toerbeurt met de andere Gemeenschappen in België, werd het dossier dit jaar voorgesteld voor evaluatie. Nu krijgt deze bijzondere lokale praktijk dus ook een plek op de Representatieve Lijst van de Unesco-conventie van 2003.

Het Unesco-comité benadrukte dat de garnaalvisserij te paard het belang in de kijker zet van kleine, lokale tradities die de verbondenheid tussen mens, dier en natuur beklemtonen. De garnaalvisserij te paard zorgt in Oostduinkerke voor een eigen identiteit en wordt door de ervaren garnaalvissers aan de jongere generaties doorgegeven, met respect voor de maritieme omgeving.

SAMENSPEL TUSSEN MENS, DIER EN NATUUR

De garnaalvisserij te paard is een ambachtelijke vaardigheid die nauw verbonden is met de natuur: een goede kennis van de zee, de zandstrook en een groot vertrouwen in en respect voor het paard zijn onontbeerlijk. De vissers gaan een paar keer per week met paard en net in zee, behalve in de wintermaanden. Het vissen zelf kan binnen een tijdsbestek van drie uur: van anderhalf uur voor tot anderhalf uur na laagtij.

Het paard stapt tot aan de borst door het water, parallel met de kust. De vissers gebruiken tegenwoordig een trechtvormig net dat door twee zijdelingse planken wordt opgehouden. Een ketting sleept over het zand en veroorzaakt schokgolven waardoor de garnalen opspringen en in het net terecht komen. Dit net (7 x 10 meter) vergt een enorme trekkracht die Brabantse trekpaarden kunnen ontwikkelen. Om het half uur wordt het vissen onderbroken en wordt terug naar het strand gegaan om het net te ledigen en de vangst te zeven. De garnaaltjes komen terecht in de korven die langs weerszijden van het paard hangen. Daarna worden de garnalen volgens traditioneel recept gekookt in zoet water.

Het ambacht garnaalvissen te paard wordt gedragen door de huishoudens en families van garnaalvissers en bij uitbreiding door de gemeenschap van Oostduinkerke en Koksijde, die het als cultureel erfgoed en belangrijk voor hun identiteit koesteren. Het is een sprekend voorbeeld van een dynamische en duurzame omgang met natuur en cultuur die wordt doorgegeven van generatie op generatie. ▶

Het garnaalvissen te paard staat sinds 2009 op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed.

Waarom koos Unesco voor garnaalvisserij?

Het intergouvernementele comité dat onder meer beslist over het al dan niet inschrijven van genomineerde elementen op de Representatieve lijst van het immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid, motiveerde haar beslissing over de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke als volgt:

Garnaalvisserij te paard laat ervaren garnaalvisser toe om hun kennis en vaardigheden door te geven aan jongere generaties en verschaft de inwoners van Oostduinkerke een gevoel van identiteit en respect voor het mariene leefmilieu;

De inschrijving van de garnaalvisserij op de Representatieve lijst kan de zichtbaarheid van het immaterieel cultureel erfgoed in het algemeen verhogen, bewustzijn creëren voor het belang van kleine, zeer lokale tradities, de nauwe band benadrukken tussen mensen, dieren en de natuur, en het respect voor duurzame ontwikkeling en menselijke creativiteit promoten;

Geleverde en huidige inspanningen van de dragers zelf, het plaatselijke bestuur en de lidstaat hebben bijgedragen tot de borging van de garnaalvisserij; er zijn verschillende transversale maatregelen gepland voor de documentering, het overleveren en de promotie, waaronder nationale en internationale netwerking en monitoring van de gevolgen in het geval van inschrijving;

Garnaalvisser en vertegenwoordigers van de gemeenschap trokken de nominatie op gang en werkten actief mee aan de voorbereiding ervan met onderzoekers, en stemden vrijwillig in met de inschrijving;

Met de participatie van de betrokken gemeenschap werd de garnaalvisserij te paard in Oostduinkerke in 2009 ingeschreven op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed (ICE) die wordt bijgehouden en aangevuld door het agentschap Kunsten en Erfgoed van het Vlaams ministerie voor Cultuur.

“Lokale traditie illustreert band tussen mens, dier en natuur.”

DIEPGEWORTELTE TRADITIE

In de volksmond staan de garnaalvisserij te paard bekend als ‘paardenvissers’. Er zijn twaalf huishoudens te Oostduinkerke actief in de garnaalvisserij. Het ambacht wordt uitgevoerd in gezinsverband en hoewel elk huishouden zijn eigen taakverdeling heeft, beschouwen ze zichzelf als een groep gestoeld op de principes van het delen van de culturele waarde, van onderlinge afhankelijkheid en wederzijdse steun.

“Deze erkenning is een fundament voor de verdere instandhouding en dynamische evolutie van dit aloude strandvissersambacht en voor de uitstraling ervan voor de vele volgende generaties,” reageert paardenvisser Eddy D’Hulster “Heel belangrijk in dit verhaal is de aandacht voor de traditie terwijl we ijveren om het ambacht aan te passen aan de veranderende sociale, culturele en ecologische tijden. Een echte paardenvisser houdt in het diepste van zijn hart van de zee, van wat de zee voortbrengt en van zijn paard. Dat is primordiaal boven alle andere nevenaspecten.”

MAATREGELEN OM TRADITIE IN STAND TE HOUDEN

De paardenvissers hebben zich sinds 1997 verenigd in d’oostduinkerke paardenvissers (vzw). Dit initiatief verenigt zowel actieve huishoudens als de non-actieve huishoudens (met garnaalvisserij op rust) die worden beschouwd als erefamilies. Het doel is de ambacht te borgen om zo jonge, enthousiaste krachten aan te trekken.

De gemeente Koksijde (waarvan Oostduinkerke een deelgemeente is) is zich al langer bewust van hoe bijzonder de garnaalvisserij te paard is. “Onze gemeente koestert de garnaalvisserij te paard al sinds de jaren vijftig,” vertelt burgemeester Marc Vanden Bussche “We hebben onder

Brabantse trekpaarden ontwikkelen enorme kracht om het net voort te slepen in zee.

meer weiden aangekocht voor de paarden. Daarnaast zijn er plannen voor een kenniscentrum om de paardenvissers, de paarden en de garnalen - de kaviaar van de Noordzee - te belichten. Met de Unesco-erkenning gaan we de verantwoordelijkheid aan om dit ambacht over te dragen naar de volgende generaties, een opdracht waar we met ons recent opgericht borgingscomité over zullen waken.” ▶

De Conventie wil de visibiliteit van immaterieel cultureel erfgoed verhogen en de bijdrage ervan tot culturele diversiteit en tot duurzame ontwikkeling benadrukken. Het kernbegrip is borging of *safeguarding*: een actief proces dat immaterieel cultureel erfgoed een toekomst geeft door kennis en vaardigheden door te geven, vertrekkende vanuit het lokale draagvlak (de erfgoedgemeenschap).

CULTURELE DIVERSITEIT IN BELGIË

Behalve de garnalvisserij staan er nog enkele andere tradities uit ons land op de Representatieve lijst van Unesco: het Carnaval van Binche, de Heilig Bloedprocessie van Brugge, Aalst Carnaval, Houtem Jaarmarkt in Sint-Lievens-Houtem, het Krakelingenfeest en de Tonnekensbrand in Geraardsbergen, het Jaartallenleven van Leuven, de Folkloristische Marsen tussen Sambre en Maas, de Ommegangsreuzen en Drakenfiguren (gemeenschappelijke inschrijving met Frankrijk), en de traditie van de Valkerij (gemeenschappelijke inschrijving met Verenigde Arabische Emiraten, Oostenrijk, Tsjechië, Frankrijk, Hongarije, Zuid-Korea, Mongolië, Marokko, Qatar, Saudi-Arabië, Spanje en Syrië). ■

Meer over de garnalvisserij te paard in Oostduinkerke:
<http://www.immaterieelerfgoed.be/de-garnalvisserij-te-paard-in-oostduinkerke>

Meer over de inspanningen van Unesco ter vrijwaring en promotie van het immaterieel cultureel erfgoed:
<http://www.unesco.org/culture/ich/en/home>

De Unesco-erkenning is een fundament voor de instandhouding van dit aloude strandambacht.

Infokit Immaterieel Cultureel Erfgoed

Tien jaar geleden nam de Algemene Conferentie van Unesco de *Conventie betreffende de borging van het immaterieel cultureel erfgoed* aan. Rond de conventie bestaat nogal wat verwarring. Vaak heeft men het over werelderfgoed wanneer men eigenlijk over immaterieel cultureel erfgoed spreekt. Het Unesco Platform Vlaanderen en FARO, Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, publiceerden samen een uitgebreide infokit die alle onduidelijkheid wegneemt.

De infokit bestaat uit een verzamelmap met zes brochures en zes infofiches. De brochures gaan uitgebreid in op wat immaterieel cultureel erfgoed inhoudt, hoe de conventie is tot stand gekomen en hoe ze in de praktijk wordt gebracht. De infofiches geven concrete voorbeelden van over de hele wereld van immaterieel cultureel erfgoed en hoe de borging ervan wordt georganiseerd. Uiteraard is ook de volledige tekst van de conventie in de infokit terug te vinden.

De infokit Immaterieel Cultureel Erfgoed is gratis te bestellen bij info@unesco-vlaanderen.be